

ภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ในนวนิยาย

เรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตร

Reflections of the Marginalized “Social Underprivileged People”

in *Lang-tiang-keun*, a Novel of Chamlong Fangcholajitra

ZHILAN XU*, พัทรินทร์ บุรณะกร

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

*Email : 980469039@qq.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ใน นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตร ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ ศึกษาวิจัยเอกสาร และวิเคราะห์ ตัวบทรณกรรม ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตร ได้สะท้อนภาพกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” 2 ด้าน คือ ภาพสะท้อนด้านชีวิตความเป็นอยู่ ได้แก่ 1) ที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” มีลักษณะที่แตกต่างกันตามสถานภาพของบุคคล ขึ้นอยู่กับการงานอาชีพ และฐานะทางการเงิน 2) การประกอบอาชีพ กลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ประกอบอาชีพที่คนส่วนใหญ่ไม่ยอมรับหรือดูถูก เช่น โสเภณี คนขับรถ และ 3) อาหารการกิน อาหารการกินของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” มี 2 ลักษณะ คือครอบครัวผู้ใช้แรงงานต้องอดข้าวบ่อย ส่วนโสเภณีไม่ต้องกังวลเรื่องอาหารการกิน สามารถกินอาหารตามความต้องการได้ ส่วนภาพสะท้อนปัญหา ได้แก่ 1) ปัญหาครอบครัว พบว่า กลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” มีปัญหาหระหว่างสามีกับภรรยา และปัญหาการสั่งสอนดูแลลูก 2) ปัญหาอาชญากรรม พบว่า กลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” มีปัญหาการข่มขืนผู้หญิง การฆ่าคนตายและการค้าประเวณี

คำสำคัญ : ภาพสะท้อน กลุ่มคนชายขอบ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม หลังเที่ยงคืน

Abstract

This research aimed to analyze reflections of marginalized or social underprivileged people in the novel of Chamlong Fangcholajitra called *Lang-tiang-keun*. The qualitative research approach was applied; document and the novel were analyzed. Research findings focused on two aspects of the social underprivileged people, including ways of life and problems. For ways of life, three aspects were presented, which were 1) dwelling, varying up to occupations and financial status; 2) occupation, mostly contemptible, such as prostitutes, drivers, etc.; and 3) eating, two manners were noticed – irregular meals for workers and sufficient food for prostitutes. For reflections of problems two areas observed were 1) family problems, especially quarrels between husbands and wives, and cultivation of children; and 2) crime problems, including sexual harassment; murders; and prostitution.

Keywords : reflections, marginalized people, social underprivileged people, Lang-tiang-keun Novel

บทนำ

วรรณกรรมเป็นงานเขียนที่มนุษย์สร้างขึ้น มีความสำคัญกับสังคมเป็นอย่างมาก เนื่องจากวรรณกรรมเกิดจากประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของนักเขียน ซึ่งนักเขียนเป็นบุคคลหนึ่งที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคม ดังนั้นเรื่องราวหรือเนื้อหาของวรรณกรรมที่นักเขียนได้สร้างขึ้นมานั้นย่อมสัมพันธ์กับสังคมเป็นอย่างมาก ดังที่ตรีศิลป์ บุญขจร (2547, น.4) ได้กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมเป็นเรื่องที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทั้งนี้เพราะนักเขียน คนเดียวเปรียบเหมือนคนสามคน คือเป็นนักประพันธ์ทำหน้าที่สร้างงานให้ผู้อ่าน เป็นหน่วยหนึ่งของคนในยุคสมัยของตน ย่อมต้องใส่ใจในชีวิตตนและชีวิตผู้อื่น และเป็นพลเมืองของสังคม ย่อมต้องใส่ใจในเหตุการณ์บ้านเมือง และใช้ งานประพันธ์ของตนถ่ายทอดความใส่ใจทางสังคมออกมา

นวนิยายเป็นรูปแบบวรรณกรรมประเภทที่สำคัญชนิดหนึ่ง ซึ่งมีเนื้อหาใกล้เคียงกับความเป็นจริง จึงกล่าวได้ว่า นวนิยายมีความสัมพันธ์กับสังคมมนุษย์ ดังที่วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2541, น.197) กล่าวว่า วรรณกรรมประเภท นวนิยายสะท้อนภาพของสังคม คือเรื่องราวของกลุ่มคนที่อยู่รวมกันภายใต้ระบบวัฒนธรรมเดียวกัน และสิ่งที่ผู้อ่านได้มองเห็นในนวนิยายเป็นสภาพย่อยสังคมที่นักเขียนอยู่ร่วมจริง วรรณกรรมเกิดจากนักเขียนที่เป็นสมาชิกสำคัญในสังคม

นวนิยายไทยมีส่วนหนึ่งได้นำเสนอเรื่องราวของกลุ่มคนชายขอบ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่อยู่ห่างไกลจากสังคม มักหมายถึงผู้ที่ไม่ได้รับการดูแล ไม่ได้รับบริการหรือความคุ้มครองจากรัฐอย่างที่คนอื่น ๆ ได้รับ เป็นคนที่ต้องดูแลตนเอง และมีวัฒนธรรมของตนเอง ที่อาจจะแตกต่างจากวัฒนธรรมของคนที่อยู่ในเมือง คนชายขอบเน้นคนที่มีอิสระ มีพฤติกรรม ความคิด หรือวัฒนธรรมของตนเอง และพยายามให้สังคมยอมรับ กลุ่มของตน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา : ออนไลน์) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสุริยา สมุทคุปดีและพัฒนา กิติอาษา (2542, น.21-22) ได้นิยามและจำแนกคนชายขอบว่า เป็นกลุ่มคนที่มีชีวิตอยู่กึ่งกลางหรือห่างไกลจากศูนย์กลางใน ทางภูมิศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม ในทางภูมิศาสตร์ คนชายขอบมักเป็นกลุ่มคนที่ต้องเคลื่อนย้ายจากภูมิลำเนาดั้งเดิม ด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพหรือวิถีชีวิตของ คนกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ถูกกีดกันและเอาเปรียบจาก คนส่วนใหญ่ซึ่งอาศัยอยู่ในดินแดนหรือเขตภูมิลำเนาเดิม ในทางสังคมวัฒนธรรม คนชายขอบมักเป็น คนกลุ่มน้อยในสังคมใหญ่ วัฒนธรรมประจำกลุ่มจึงเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือไม่ได้รับการเลือกเพื่อการปฏิบัติจากคนใน กระแสวัฒนธรรมหลัก ลักษณะของกลุ่มประชากรชายขอบอาจแตกต่างจากประชากรส่วนใหญ่ในแง่ชาติพันธุ์ ศาสนา อุดมการณ์ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และชนชั้นในสังคม ตัวอย่างประชากรชายขอบ ได้แก่ ชนกลุ่มน้อย พวกอพยพ ประชากรที่อาศัยอยู่ในสลัม ชวนาชาวไร่ในชนบท โสเภณี แรงงานไร้ทักษะฝีมือ แรงงานข้ามชาติ ฯลฯ

ภาพสะท้อนคนชายขอบถูกสร้างไว้ในนวนิยาย สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่และปัญหาชีวิตของคนชายขอบผ่านนวนิยาย นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฟังชลจิตรสะท้อนภาพชีวิตคนชั้นล่างของสังคม ความเป็นจริงของสังคมรองรับ บทสนทนา พฤติกรรม และเหตุการณ์ ล้วนแล้วเหมาะสมกับสภาพของตัวละคร ซึ่งในชีวิตจริงเราก็อาจพบเห็นความเป็นจริงที่เป็นเช่นนี้ นวนิยายเรื่องนี้จึงเป็นงานเขียนที่มีความสมจริง ทำให้เห็น

ภาพชีวิตของคนชั้นล่างที่มักถูกมองข้ามไป เรื่องนี้มีตัวละครเอกเป็นกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” เช่น คนขับรถสามล้อ โสเภณี เด็กที่พ่อแม่หย่าร้าง และเนื้อเรื่องมีลักษณะความเป็นชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” อย่างชัดเจน อาจกล่าวได้ว่าวรรณกรรมเป็นหนทางที่ทำให้ผู้อ่านได้มองเห็นวิถีชีวิตอันหลากหลายในสังคมไทย ได้มองเห็นชีวิตความเป็นอยู่และปัญหาต่าง ๆ ของคนชายขอบ ทำให้เข้าใจและเห็นอกเห็นใจกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ซึ่งเป็นเพื่อนมนุษย์กันแต่อยู่ในสถานภาพที่แตกต่างกัน

การศึกษาวิจัยด้านภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบในวรรณกรรมไทยมีผู้ศึกษาวิจัยไว้หลายเรื่อง เช่น ชัยเนตร ชนกคุณ (2555) ศึกษาวิจัยเรื่อง ตัวละครชายขอบในวรรณกรรมซีไรต์ ภัทธวิญ ทองเถาว์ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน ชาคริต แก้วทันคำ (2561) ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพสะท้อนความเป็นอื่นของคนชายขอบในรวมเรื่องสั้น “บังไพรแห่งซบจำปาและเรื่องอื่น ๆ” เป็นต้น ผลการวิจัยโดยสรุปพบว่า ภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบในวรรณกรรมไทยคือ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนชายขอบค่อนข้างยากลำบาก ปัญหาของกลุ่มคนชายขอบเป็นปัญหาที่ค่อนข้างหนักและมักถูกสังคมมองข้ามไป อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการศึกษาภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบในวรรณกรรมมาหลายเรื่อง แต่ยังไม่มีการศึกษาภาพสะท้อนเฉพาะกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม”

ผู้วิจัยในฐานะชาวต่างชาติที่ศึกษาสาขาวิชาการสื่อสารภาษาไทยเป็นภาษาที่สองจึงสนใจศึกษาวเคราะห์ภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ในนวนิยายไทย ซึ่งจะให้เห็นอิทธิพลของวรรณกรรมไทยที่มีต่อผู้อ่าน เข้าใจวิถีชีวิต ปัญหาและวัฒนธรรมของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” รวมทั้งได้ตระหนักถึงความแตกต่างหลากหลายของผู้คนในสังคม ทำให้เข้าใจและเห็นอกเห็นใจปัญหาที่เกิดขึ้นกับเพื่อนมนุษย์ที่อยู่ในระดับชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ในนวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตร

วิธีดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรม (Textual Analysis) โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย
2. ศึกษานวนิยายไทยที่มีตัวละครเอกในนวนิยายเป็นคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ที่มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่อง และนวนิยายไทยที่นำมาศึกษาแสดงลักษณะความเป็นคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” อย่างชัดเจน
3. คัดเลือกนวนิยายของจำลอง ฝั่งชลจิตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับคนชายขอบได้จำนวน 1 เรื่อง คือ หลังเที่ยงคืน
4. ศึกษาและรวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนชายขอบในนวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตร
5. วิเคราะห์ภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ในนวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของ

จำลอง ผึ้งชลจิตรตามกรอบแนวคิดภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบ

6. นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาประเด็นภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ในนวนิยายไทย ได้ศึกษาเรื่องหลังเที่ยงคืนของจำลอง ผึ้งชลจิตร ซึ่งมีตัวละครเอกเป็นกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” และเนื้อเรื่องมีลักษณะความเป็นชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” อย่างชัดเจน เป็นเรื่องที่พูดถึงภาพชีวิตคนชั้นล่างของสังคมไทย ตัวละครเอกมีสถานภาพเป็นโสเภณี จากการศึกษาเรื่องดังกล่าว พบกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” 2 กลุ่ม ได้แก่ คนใช้แรงงาน ประกอบอาชีพขับรถสามล้อ และคนที่ถูกสังคมดูถูกเหยียดหยาม ประกอบอาชีพโสเภณี สะท้อนให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ และปัญหาของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. ภาพสะท้อนด้านชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ในนวนิยายไทย
ชีวิตความเป็นอยู่ หมายถึง การดำเนินชีวิตของคนในสังคมในด้านการกินอยู่ หลับนอน และประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานของชีวิตมนุษย์ วรรณกรรมมีความสัมพันธ์กับสังคมเป็นอย่างมาก สังคมเป็นแหล่งกำเนิดวรรณกรรม ดังนั้นวรรณกรรมเป็นเหมือนกระจกสะท้อนถึงภาพสังคม นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ผึ้งชลจิตร ได้สะท้อนถึงชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ใน 3 ประเด็น ได้แก่ ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพและอาหารการกิน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ที่อยู่อาศัย ที่อยู่อาศัยเป็นสถานที่สำคัญในชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์ใช้เป็นที่พักผ่อน เป็นสถานที่สำหรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ภายในครอบครัว นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ผึ้งชลจิตรได้นำเสนอที่อยู่อาศัยของคนใช้แรงงานและโสเภณี มีลักษณะที่แตกต่างกัน แม้จะมีสถานภาพเป็นกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” เหมือนกัน แต่ชีวิตความเป็นอยู่ด้านที่อยู่อาศัยแตกต่างกันมาก คนใช้แรงงานอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยากลำบาก ส่วนโสเภณีอาศัยอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่สะดวกสบาย ดังต่อไปนี้

1.1.1 ที่อยู่อาศัยของคนใช้แรงงาน (คนขับรถสามล้อ) นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ผึ้งชลจิตร ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมในบ้านของกำไล กำไลเป็นตัวละครเอกในเรื่อง สามีเป็นคนขับรถสามล้อ กำไลไม่ได้ทำงานดูแลลูกอยู่ในบ้าน บ้านที่พักอาศัยอยู่ไม่ใช่บ้านของตนเอง เป็นบ้านที่เช่าจากคนอื่น ครอบครัวกำไลจึงถือเป็นกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” มีชีวิตที่ลำบาก ซึ่งผู้เขียนได้นำเสนอลักษณะมุ้งนอนและสิ่งแวดล้อมในห้องพักของกำไล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

หลังคามุ้งหย่อนเป็นท้องช้าง ซากแมลงเม่ากองอยู่เป็นกอบ ดินมุ้งรายลงบนพื้นปูนเย็นเฉียบ หล่อนไม่เคยเก็บมุ้งเลย เดือนกว่ามาแล้ว ไม่นอนก็ตัววัดขึ้นพาดหลังคา

เมื่อหัวค่ำ หล่อนเห็นช่องโหว่ขนาดเหรียญลึงที่หัวนอน ทีแรกไม่ยอมจัดการกับมัน หล่อนคิดจะปะชุนตอนมีเวลาว่างกว่านี้ แต่พวกยุงนับสิบตัวกลับหุบปีกดึงพสุธาลอดผ่านรูไปกัดตุลก หล่อนทนให้เป็นเช่นนั้นไม่ได้ จึงเอายางมา

ผูกเป็นลูกตะโกขนาดหัวแม่มือ ต้นมุ้งด้านหัวนอนจึงถูกโยงจนสูงกว่าด้านอื่น
เป็นธรรมดา

(หลังเที่ยงคืน 2533: 16)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” มีลักษณะที่ค่อนข้างลำบาก สิ่งแวดล้อมรอบข้างไม่ค่อยสะอาด ห้องพักและที่นอนคับแคบ เห็นได้จากสภาพที่นอนของกำไล พื้นมีซากแมลงเม่ากองอยู่เป็นจำนวนมาก มุ้งนอนเก่า มีรอยขาด แต่คนชายขอบยังดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมลำบากเช่นนี้ได้ แม้จะลำบากหน่อย แต่ก็พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้านการดำรงอยู่ เช่น มุ้งด้านหัวนอนเสีย มีรู ไม่สามารถกันยุงได้ กำไลเอาขี้มาผูกเป็นลูกตะโก ต้นมุ้งด้านหัวนอน ไม่ให้ยุงเข้ามากัด เพื่อให้ตนเองและคนในครอบครัวใช้ชีวิตอยู่ต่อได้

1.1.2 ที่อยู่อาศัยของโสเภณี นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตรยังได้กล่าวถึงบ้านของแต้วมีตู้เย็นและอาหารต่าง ๆ ทั้งผลไม้ ผักและเนื้อวางไว้ในตู้เย็น แต้วเป็นผู้หญิงที่ขายบริการทางเพศ เป็นโสเภณี ซึ่งเป็นบุคคลที่สังคมไทยรังเกียจและถูกดูถูกเหยียดหยาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

กำไลเฟลิดเฟลินอยู่กับห้องของแต้ว หล่อนฝันอยากมีห้องแบบนี้บ้าง
แม้ว่าจะเป็นเรื่องยากยิ่งกว่าฝันทั้งให้เป็นเซ็ม แต่ก็ยังออกเรียวแรงฝัน ตู้เย็นสี่
ตองอ่อนเปิดที่ไรโอคว่าง ไข่ไก่เปลือกสีชมพูวางอยู่ในหลุมครบทุกหลุม ผลไม้
พวกส้ม องุ่น กล้วยหอม จะหยิบเด็ดกินเมื่อไหร่ก็ได้ เนื้อหมูแช่ในช่องแข็ง ผัก
สดเขียวข่มอยู่ชั้นล่าง หล่อนพร้อมที่จะทำกับข้าวง่าย ๆ ทันที เธออยากกิน
อะไร แกงจืดกับแกงส้ม ถ้าเขาต้องการไม่เห็นจะยากเย็นเลย เต่าแก๊สถ้ามีก็ยิ่ง
สะดวก แต้ว กลับมาดึก ๆ ยังได้ยินเสียงปรุงอาหารดังชมไปสองบ้านสามบ้าน
อยากกินก็ได้กินชั่วประเดี๋ยวประด๋าว

(หลังเที่ยงคืน 2533: 82)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนที่มีฐานะทางการเงินมั่งคั่งมีสภาพที่ดี ในบ้านจะมีเครื่องอุปโภคต่าง ๆ ทำให้การใช้ชีวิตอย่างสะดวกสบาย นอกจากมีพวกของใช้ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตแล้ว ยังมีอาหารต่าง ๆ มากมายให้รับประทานได้ตลอดเวลาตามความชอบของตนเอง เห็นได้จากสภาพบ้านของแต้ว ในห้องมีตู้เย็น ได้เก็บอาหารต่าง ๆ ไว้มากมาย แต้วประกอบอาชีพโสเภณี มีเงินมากเพียงพอสามารถซื้อเครื่องอุปโภคต่าง ๆ ให้บ้านน่าอยู่ ทำให้เห็นว่าแม้จะเป็นกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” แต่ก็มีสภาพการใช้ชีวิตที่ดี เพราะทำงานที่ได้เงินเร็ว แต่ผิดกฎหมาย เป็นบุคคลที่สังคมไทยรังเกียจและถูกดูถูกเหยียดหยาม

สรุปได้ว่า ที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” มีลักษณะที่แตกต่างกันตามสถานภาพของบุคคล ถ้าเป็นคนยากจน ฐานะทางการเงินไม่ดี มักจะใช้ชีวิตอย่างลำบาก ที่พักอาศัยมีลักษณะที่คับแคบ สิ่งแวดล้อมไม่ค่อยสะอาด เช่น บริเวณที่นอนมีซากแมลงเป็นจำนวนมาก มุ้งนอนไม่สามารถกันยุงได้ แต่คนชายขอบกลุ่มนี้ก็ยังคงดำรงชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมลำบากแบบนี้ได้โดยหาวิธีต่าง ๆ แก้ปัญหาความไม่สะดวกสบายในการใช้ชีวิต ส่วนกลุ่มคนชายขอบที่มีฐานะทางการเงินที่ดี เช่น โสเภณี เนื่องจากประกอบอาชีพที่ได้เงินเร็ว มีเงินพอใช้ ที่อยู่อาศัยจะมีลักษณะที่สะอาด ในบ้านมีอุปกรณ์ต่าง ๆ ทำให้การใช้ชีวิตอย่างสะดวกสบาย

1.2 การประกอบอาชีพ การประกอบอาชีพเป็นการทำงาน การทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเอง อาชีพของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ที่สะท้อนในนวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตร มี 2 อาชีพ คือคนขับรถสามล้อและอาชีพโสเภณี ต่อไปนี้

1.2.1 อาชีพคนขับรถสามล้อ นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืน ได้กล่าวถึงความเหน็ดเหนื่อยของคนประกอบอาชีพขับรถสามล้อ ต้องใช้แรงงานมาก ทำงานตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น และต้องทำงานทุกวัน หยุดไม่ได้ เพราะต้องหาเงินมาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ดังตัวอย่าง

กลางคืนถึงแม่น้ำค้างจะแรง แต่โปรยไม่ค่อยสวมหมวก นอกจากเสื้อ
หนาๆ บางคืนลมจัด บางคืนฝนตกลมมาคู่ๆ รุ่งเช้าจับไข่ววดหัวตัวร้อน สาม
ล้ออย่างเขาหยุดไม่ได้ล้อยุดหมุนเมื่อไหร่เป็นอดกันทั้งบ้านเมื่อนั้น ค่าเช่าวัน
ละยี่สิบ สองสามวันชำระกันสักครั้ง เช่าจนไว้เนื้อเชื่อใจกันได้ เขาคิดจะเป็น
เจ้าของรถสักคันเหมือนกัน แต่ก็ไม่เคยทำได้เสียที ลำพังหาค่าใช้จ่ายในบ้านก็
นับว่าหนักหนาสาหัสเอาการอยู่แล้ว

(หลังเที่ยงคืน 2533 : 63)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า กลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ประกอบอาชีพขับรถสามล้อ ซึ่งเป็นงานที่เหน็ดเหนื่อย ต้องใช้แรงงานมาก ทำงานตั้งแต่เช้าจนถึงเย็น และต้องทำงานทุกวัน แม้ร่างกายไม่สบายก็ตาม เห็นได้จากลักษณะงานของโปรย โปรยขับรถสามล้อทุกวัน ไม่เคยหยุด เพราะต้องหาเงินเลี้ยงครอบครัวอยู่คนเดียว ทำให้เห็นว่ากลุ่มคนชายขอบที่ทำงานด้วยแรงงานหยุดไม่ได้ เพราะหาเงินยาก ค่าตอบแทนน้อยมาก จึงต้องทำทุกวัน เพื่อเลี้ยงตนเองและคนในครอบครัวด้วย ในขณะเดียวกัน อาชีพใช้แรงงานเป็นอาชีพที่สำคัญในสังคมไทย และขาดไม่ได้ด้วย คนชายขอบกลุ่มนี้แม้ทำงานเหน็ดเหนื่อย แต่ก็ยังสู้ต่อทำงานทุกวัน ทำให้เห็นความอดทนของคนชายขอบกลุ่มคนใช้แรงงานในสังคมไทย

1.2.2 อาชีพโสเภณี นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืน ได้กล่าวถึงกำไลผู้เป็นแม่และภรรยาในครอบครัว ทั้งลูกและสามีออกจากบ้าน แล้วไปทำอาชีพขายบริการทางเพศ กลายเป็นโสเภณี ดังตัวอย่าง

หล่อนหมุนก๊อกน้ำที่อ่างล้างหน้า รับน้ำใส่ฝามือตีมเข้าไปแก้หัว หล่อน
อยากสำรอกชีวิตเก่า ๆ ออกมาให้หมดตั้งแต่คืนนี้ พอออกจากห้องน้ำ เขามา
คว้ามือหล่อน กลิ่นแปลก รลลัมผัสแปลก หล่อนแบ่งรับแบ่งสู้แล้วกลับไปคิด
เรื่องพรุ่งนี้จะอิม มะรินนี้จะมီးเสื้อผ้านุ่ง ต่อไปคงไม่มีใครมาตบตี

ผู้ซื้อยังคงทำกิจกรรมบนร่างของหล่อนต่อไป

“เป็นไรไปล่ะ” เขาถามนุ่มนวล

“สบายดี”

(หลังเที่ยงคืน 2533 : 149)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสภาพยากลำบาก อยากทำให้ชีวิตของตนเองดีขึ้น แล้วไปเลือกทางที่ไม่ถูกต้อง เห็นว่าเป็นงานที่ทำเงินง่ายและได้เงินมาก แต่ไม่เคยคิดว่างานนี้จะสร้างความเสียหายแก่ตนเอง

ในอนาคตมากเพียงใด และไม่นึกถึงศีลธรรมทางสังคม เห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงชีวิตของกำไล กำไลทนสภาพที่ ยากลำบากของครอบครัวไม่ได้ เกิดปัญหาเกี่ยวกับสามี จึงออกจากบ้าน ทั้งลูกและครอบครัวไป เพื่อให้มีชีวิตที่ดีขึ้น เขาจึง ไปประกอบอาชีพโสเภณี โดยคิดว่าเป็นงานที่หาเงินง่ายและเร็ว จะทำให้เขาไม่ต้องอดข้าวอีก ไม่ต้องพึ่งพาสามี สามารถหาเงินเลี้ยงตนเองได้ แต่จริง ๆ แล้ว งานโสเภณีเป็นงานที่ผิดกฎหมาย ส่งผลเสียต่อสังคม ยังทำร้ายครอบครัว ของตนเองด้วย ไม่นึกถึงความรู้สึกของคนในครอบครัว เป็นคนที่เห็นแก่ตัว และคิดแต่เรื่องเงิน เรื่องที่จะใช้ชีวิตอย่าง สบายไม่มีภาระ แต่นั่นเป็นเพียงชั่วคราว ไม่เคยนึกถึงอนาคตที่อีกไกลแสนไกล ทำให้เห็นแนวทางการใช้ชีวิตของ กลุ่มคนชายขอบที่ทำงานผิดกฎหมาย คือไม่นึกถึงสิ่งที่แฝงอยู่ในเบื้องหลัง คิดแต่เรื่องเงิน เป็นกลุ่มคนที่ขาดความรู้ ทางกฎหมาย

สรุปได้ว่า อาชีพที่สะท้อนอยู่ในนวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ผึ้งชลจิตรมีอาชีพใช้แรงงาน และ อาชีพโสเภณี อาชีพใช้แรงงานเป็นงานเหน็ดเหนื่อยมาก และได้ค่าตอบแทนน้อย ส่วนอาชีพโสเภณีเป็นงานที่หาเงิน ง่าย แต่เป็นอาชีพที่ผิดกฎหมาย สองอาชีพนี้มีลักษณะที่เหมือนกันคือ คนที่ประกอบอาชีพนี้ส่วนมากจะเป็นคนชั้นล่าง ของสังคม ซึ่งเป็นอาชีพที่ไม่ได้รับความนิยม แต่สองอาชีพนี้ก็แตกต่างกันมาก คนใช้แรงงานที่ประกอบอาชีพ ขั้วรถสามล้อ ถือเป็นการทำประโยชน์ให้แก่คนในสังคม ทำให้ผู้คนเดินทางสะดวก ส่วนอาชีพโสเภณี เป็นงานที่ทำร้าย ครอบครัวคนอื่นและส่งผลเสียต่อสังคม ทำให้เห็นแนวทางการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันของคนชายขอบ

1.3 อาหารการกิน อาหารการกินเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่สำคัญของมนุษย์ และเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญสะท้อน ถึงชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ผึ้งชลจิตร สะท้อนถึงเรื่องอาหารการกินของกลุ่ม คนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ที่มีสภาพแตกต่างกันตามการงานอาชีพและฐานะทางการเงิน คือ สภาพอาหาร การกินของครอบครัวคนใช้แรงงาน และสภาพอาหารการกินของโสเภณี ดังต่อไปนี้

1.3.1 อาหารการกินของครอบครัวคนใช้แรงงาน นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืน ได้กล่าวถึงกำไลหิวข้าว แต่ บ้านเขาไม่มีอาหารให้กิน เลยต้องต้มน้ำเพื่อทนกับความหิว ดังตัวอย่าง

หล่อนเปิดมุ้งเดินเข้าครัว เปิดไฟจนสว่างโร่ หม้อเข้าวางสงบอยู่บนที่วาง
เผื่อจะเกิดอัศจรรย์อะไรขึ้นมาบ้าง หล่อนเปิดฝาตุ๋น ใช้นิ้วข้าวสุกสีเม็ดเรียกรัง
ตรงที่คอดกิวของหม้อ หนึ่ง สอง สาม สี หล่อนเก็บเมล็ดข้าวสุกใส่ปาก บรรจง
ขบเคี้ยวด้วยฟันแถวหน้า รสข้าวสุกหวานแล่ม ๆ ต้มน้ำตามลงไปอีกครึ่งขัน
หล่อนปิดไฟเดินกลับเข้ามุ้ง พอพริกย่างนอนตะแคง เสียงน้ำในท้องดัง
ขลุกขลิก หล่อนถอนใจพลางยกแขนขึ้นก่ายหน้าผาก

(หลังเที่ยงคืน 2533 : 16)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ชีวิตของกลุ่มคนชายขอบที่มีสถานภาพที่ยากจนลำบากมาก ต้องทนกับ ความหิวบ่อย ๆ ที่บ้านไม่มีอาหารให้กิน เพราะไม่มีเงินที่จะไปสั่งซื้ออาหารแล้วเอามาเก็บไว้ในบ้านเพื่อรับประทาน ตามความต้องการของร่างกาย ตนเองไม่มีรายได้ ต้องพึ่งพาคคนในครอบครัวเลี้ยง เห็นได้จากอาการหิวของกำไล หิวจน ท้องร้องดัง เก็บข้าวสุกสีเม็ดเรียกรังตรงที่คอดกิวของหม้อใส่ปาก ไม่มีอาหารให้กินอย่างเพียงพอ ต้องอดข้าวบ่อย ทำให้เห็นการใช้ชีวิตอย่างลำบากของกลุ่มคนยากจนอย่างชัดเจนโดยผ่านเรื่องอาหารการกิน ซึ่งถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ ที่สำคัญของมนุษย์ แต่กลุ่มคนชายขอบที่ยากจนไม่สามารถรับประทานอาหารตามความต้องการของตนเองได้

1.3.2 อาหารการกินของโสเภณี นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืน ได้กล่าวถึงความรู้สึกของกำไลที่มีต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแตัว ซึ่งเป็นโสเภณีที่หาเงินมาเลี้ยงตนเองได้อย่างสบาย ไม่ต้องกังวลเรื่องอาหารการกิน ดังตัวอย่าง

กำไลมองพวกพ้องห้องแถวเดียวกันที่ไร้รู้สึกอิจฉา ชีวิตของเขาดีมีความสุข แต่งเนื้อแต่งตัวสวยงามสะอาดสะอ้าน เด็ก ๆ ร่าเริงกินอิ่ม ไม่อมโรคเหมือนลูกของหล่อน แตัวนึกจะดูหนังเมื่อไหร่ก็ไปดู นึกจะทำอะไรก็ทำได้ เป็นเจ้าของชีวิตเสียเอง ไม่ต้องพึ่งใครให้ถูกตวาด

(หลังเที่ยงคืน 2533 : 45)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า แม้จะเป็นคนชายขอบ แต่ไม่มีปัญหาเรื่องอาหารการกินเนื่องจากประกอบอาชีพที่หาเงินได้ง่าย รวดเร็วและได้เงินมาก ไม่ต้องกังวลเรื่องอาหาร นึกจะกินอะไรก็สามารถซื้อกินได้ ชีวิตของกลุ่มคนนี้ดูมีความสุข จนทำให้คนข้างนอกรู้สึกอิจฉา เห็นได้จากความรู้สึกนึกคิดของกำไลที่มีต่อคนข้างห้อง เขาเห็นเพื่อนบ้านแต่งตัวสวยงาม เด็ก ๆ ในบ้านร่าเริงกินอิ่ม ใช้ชีวิตอย่างสะดวกสบาย แต่ความเป็นจริงแล้ว เพื่อนบ้านของเขาประกอบอาชีพโสเภณี เป็นงานที่ผิดกฎหมาย หาเงินเร็ว ทำให้มีเงินมากเพียงพอสามารถซื้ออาหารตามความต้องการ

สรุปได้ว่า อาหารการกินของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ที่สะท้อนในนวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตรมี 2 ลักษณะ คือครอบครัวผู้ใช้แรงงานต้องอดข้าวบอຍ ส่วนคนชายขอบโสเภณีไม่ต้องกังวลเรื่องอาหารการกิน สามารถกินอาหารตามความต้องการ ทำให้เห็นว่า แม้จะเป็นกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” เหมือนกัน แต่มีสภาพการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันมาก สะท้อนถึงแนวคิดการใช้ชีวิตและปัญหาของคนชายขอบ ซึ่งอาจกระทบถึงคนรอบข้าง ทำให้หลงไปทางที่ผิดเหมือนคนชายขอบโสเภณี จึงควรให้ความสำคัญกับความคิดที่ว่าไปทำงานที่หาเงินง่ายและเร็วเพื่อใช้ชีวิตอย่างสบาย เพราะความเป็นจริงแล้วงานที่หาเงินง่ายและเร็วมักเป็นงานที่ผิดกฎหมาย และส่งผลเสียต่อสังคม

2. ภาพสะท้อนปัญหาของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ภาพสังคมที่สะท้อนในนวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตร นอกจากมีภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนชายขอบในสังคมแล้ว ยังมีภาพสะท้อนปัญหาอยู่ด้วย มี 2 ปัญหา คือปัญหาครอบครัว และปัญหาอาชญากรรม รายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ปัญหาครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป มีสามี ภรรยาและลูกดำรงชีวิตร่วมกันและพึ่งพากัน ครอบครัวจึงเป็นสังคมย่อย ๆ ที่มีการดูแลและช่วยเหลือกัน ลักษณะครอบครัวที่ได้กล่าวถึงในนวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตร คือครอบครัวที่มีพ่อ แม่ และลูก ผู้เขียนเน้นให้เห็นถึงปัญหาในครอบครัวของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” คือปัญหาระหว่างสามีกับภรรยา และปัญหาการ สั่งสอนดูแลลูก ดังต่อไปนี้

2.1.1 ปัญหาระหว่างสามีกับภรรยา นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืน ได้กล่าวถึงโปรยผู้เป็นสามีใช้กำลังทำร้ายร่างกายกำไลผู้เป็นภรรยาของเขาทำให้ภรรยาปวดบวมเป็นแผล ดังตัวอย่าง

*นี่ โปรยถีบเหนียวราวมชายของหล่อน จนร่างเอนวูบลงไปกับพื้น
หล่อนรีบพุงตัวขึ้นนั่ง มองคู่มือด้วยหน่วยตาแดงกำ ริมฝีปากสั่นระริก หล่อน*

ขมมันไว้ก่อน น้ำตาหยดแรกกระทบแก้ม โปรยล่ำทับวัน ๆ ขอบน้บ้านคนอื่น
“บ้านตัวเอง อยู่ไม่ติด อีนี้”

“ถูระกับแกนิตเดียวเอง”

“เถียงกูอีกนะมึง” โปรยถึบย้าที่บั้นเวยอีกคร้ง รุนแรงจนกำไลร้องโง้งอ
ออกมา หล่อนทนไม่ไหวแล้ว อีสาวตีนลิมตา ร้องให้ด้วยความปวดบาดแผล ยิ่ง
ให้โปรยโกรธแค้นยิ่งขึ้น “มึงสนใจนะ อยากรเป็นกะหรี่ลีท่า”

(หลังเที่ยงคืน 2533 : 94)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัวคนชายขอบมีปัญหาระหว่างสามีกับภรรยา คือสามีกับภรรยา มี
ปัญหาเรื่องทะเลาะกัน ใช้กำลังทำร้ายร่างกายของคู่รัก เห็นได้จากโปรยผู้เป็นสามีตีภรรยาของตนเอง เนื่องจากว่า
ภรณานั่งคุยกันกับเพื่อนบ้านซึ่งเป็นโสเภณี พอตีลูกก็ตกลงบนพื้น มีบาดแผลด้วย โปรยรู้เรื่องราวแล้วจึงโกรธ คิดว่า
ภรรยาไม่ได้ดูแลลูก อยากรเป็นโสเภณี จึงดูดำและตีภรรยา และไม่ยอมฟังคำอธิบายของภรรยา ปัญหานี้เกิดจาก
ความไม่เข้าใจกัน และการไม่ให้เอารพต่อกัน สองฝ่ายมีนิสัยที่แตกต่างกัน เอาแต่ความคิดของตนเอง มีการกระทำที่
โหดร้ายและใช้คำหยาบ ทำให้ครอบครัวไม่สงบสุข

2.1.2 ปัญหาการสั่งสอนดูแลลูก นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืน ได้กล่าวถึงปัญหาเรื่องการสั่งสอน การอบรม
ดูแลลูกในครอบครัวคนชายขอบ กำไลผู้เป็นแม่ไม่เคยคิดที่จะส่งลูกไปเรียนหนังสือ และเห็นว่าซึ่งเป็นหน้าที่ของพ่อลูก
ตนเองไม่เคยสนใจเรื่องการเรียนหนังสือของลูก ดังตัวอย่าง

แต่วอารมณ์ดีขึ้น หลังจากบุรีอีกมวนหมดไป หล่อนจ้องดูไอ้กั้ง

เล่นกับเด็กห้องข้าง ๆ

“อายุมันเท่าไรแล้ว”

“ใครล่ะ”

“ไอ้หัวเน่า”

“สี่ขวบกว่าแล้ว” กำไลบอก

“ให้มันเข้าโรงเรียนซะ จะได้อ่านได้เขียน”

กำไลนั่งอึ้ง หล่อนไม่เคยนึกเรื่องนี้มาก่อน หล่อนไม่เคยนึกถึง

เรื่องทำนองนี้

“ถูระของพ่อมัน”

“ของมึงด้วยนะ กำไล” แต่พุดซัดถ้อยซัดคำ

“พ่อมันจัดการเองแหละ”

“ชาติหน้าโน่น”

หล่อนโทษพิว ไม่เห็นมันเคยพุดซัดคำ มันเอาแต่เมา

“พวกมึงนะเหมือนกันทั้งสองคน” แต่พ่นคว้นบุหรี่คว้าง

(หลังเที่ยงคืน 2533 : 87)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ครอบครัวคนชายขอบมีปัญหาเรื่องการสั่งสอนลูก การส่งลูกไปเรียนหนังสือ

ผู้เป็นแม่คิดว่าเรื่องนี้เป็นหน้าที่ของพ่อ ตนเองไม่เคยนึกเรื่องนี้ เห็นได้จากบทสนทนาระหว่างกำไลกับแก้ว แต่บอกกำไลว่า ให้ส่งลูกไปเรียนหนังสือ แต่กำไลกล่าวว่า ตนเองไม่เคยนึกเรื่องนี้มาก่อน ซึ่งเป็นธุระของผู้เป็นพ่อ ทำให้เห็นวาทะในครอบครัวที่ยากจน การส่งลูกไปเรียนหนังสือเป็นเรื่องที่ยาก เพราะการเรียนหนังสือต้องใช้เงินมาก ผู้เป็นแม่ไม่ได้ทำงาน ไม่มีเงินส่งลูกไปเรียนหนังสือ ส่วนผู้เป็นพ่อเมาเหล้าบ่อย ทำให้ครอบครัวลำบากมากยิ่งขึ้น จึงไม่มีใครนึกจะส่งลูกไปเรียนหนังสือ ซึ่งจะทำให้ลูกเสียโอกาสไปเยอะมาก ลูกอาจไม่มีอนาคตที่ดี เพราะขาดความรู้ต่าง ๆ การเรียนหนังสือเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ๆ ถ้าผู้พ่อและแม่ทั้งสองคนก็ไม่เอาใจใส่กับการเรียนหนังสือของลูก ลูกอาจต้องเสียโอกาสในการพัฒนาชีวิตของตนเองจริง ๆ

สรุปได้ว่า ปัญหาในครอบครัวของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” มีปัญหาระหว่างสามีกับภรรยา คือปัญหาเรื่องทะเลาะกัน ใช้กำลังทำร้ายร่างกายของคู่รัก ทำให้ครอบครัวไม่สงบสุข ซึ่งเกิดจากความคิดที่แตกต่างกัน นิสัยที่แตกต่างกัน สามีและภรรยาจึงไม่ยอมให้ความเข้าใจกัน สุดท้ายอาจทำให้สองฝ่ายต้องแยกกัน นอกจากนี้ยังมีปัญหาการสั่งสอนดูแลลูก คือกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ไม่ให้ความสนใจและความสำคัญกับการศึกษาของเด็ก เป็นเพราะผู้เป็นแม่ไม่เคยนึกเรื่องทำนองนี้ เพราะตนเองหาเงินไม่ได้ เพียงเรื่องอาหารการกินยังต้องพึ่งพาสามี ส่วนผู้เป็นพ่อติดเหล้า ไม่คิดที่จะเอาเงินมาเก็บไว้เพื่อส่งลูกไปเรียน และให้ลูกมีอนาคตที่ดี คิดแต่ปัจจุบัน เอาแต่ใจตนเอง ไม่รับผิดชอบกับการพัฒนาของลูก

2.2 ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่ร้ายแรงทางสังคม มีการกระทำที่ผิดกฎหมาย ทำร้ายบุคคลในสังคมและ นำโทษแก่สังคม ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ที่สะท้อนในนวนิยาย เรื่องหลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตรมี 3 ประเด็น คือปัญหาการข่มขืนผู้หญิง ปัญหาการฆ่าคนตายและปัญหาค้าประเวณี ดังต่อไปนี้

2.2.1 ปัญหาการข่มขืนผู้หญิง นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืน ได้กล่าวถึงไทยยามคนหนึ่งข่มขืนกำไล เขาโกหกกำไลว่า เธอทำสิ่งที่ผิดกฎหมาย ต้องติดตะราง ทำให้กำไลกลัว และเดินตามไทยยามไป เพราะไม่ยอมติดตะราง แต่สุดท้ายไทยยามคนนี้ก็พากำไลไปที่ศาลาแห่งหนึ่ง แล้วข่มขืนกำไล ดังตัวอย่าง

“มาทำไมนี่” กำไลเดิน ไม่ใช่โรงพัก

“ใจเย็นๆ เรามาตกลงกันเรื่องจะติดหรือไม่ติดตะรางงั้นละ”

“ทำไมต้องมาที่ศาลาวัด”

“หมายความว่าอยากติดตะรางใช่ไหม” ไทยยามขู่

“หนูไม่ผิด”

“พูดกันก่อน ถ้าเจ้านายมาเห็นเธอกับน้ำพูดกันข้างถนน เขาต้องถาม แล้วน้ำเป็นคนพูดโกหกไม่เป็น เธอเข้าตะรางทันที” เขาพูดแผ่วลง ๆ ดึงชายผ้าถุงให้หล่อนหย่อนร่างลงข้าง ๆ หล่อนจับผ้าถุงแน่น อย่าเอ็ดหรือ ดันเป็นอันขาด เธอไม่เข้าตะรางก็เป็นผีอยู่ในวัดนี้แหละ เมื่อหล่อนนิ่ง เขาวางหล่อนลงกับพื้นศาลา

(หลังเที่ยงคืน 2533 : 101-102)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาอาชญากรรมทางการเพศเกิดในกลุ่มคนชายขอบอย่างง่าย เป็นปัญหา

สังคมที่ร้ายแรง คือผู้ชายทำร้ายร่างกายผู้หญิง โดยใช้วิธีการข่มขู่ ให้ผู้หญิงตกใจกลัว และใช้วิธีหลอกลวงผู้หญิง ให้หลงเชื่อ เห็นได้จากฉากที่ไทยยามคนหนึ่งข่มขู่กำไลที่มีฐานะยากจนว่า เขาขโมยของ จะพาไปที่โรงพัก ทำให้กำไลกลัว เพราะตนเองเป็นคนยากจน ไม่มีใครช่วย ไม่กล้าต่อต้านกับผู้ที่มียอำนาจ เขาจึงตามไทยยามไป แต่สุดท้ายไทยยามลากกำไลไปที่พื้นที่สงัดเงียบแห่งหนึ่ง และข่มขืนกำไล ทำให้เห็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในกลุ่มคนยากจน โดยเฉพาะผู้หญิง ถูกคนที่มีอำนาจสูงกว่าละเมิดทางเพศ โดยไม่กล้าต่อสู้ เพราะกลัวคนที่มีอำนาจจะทำร้ายเขาด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ทาว่าขโมยของ จะส่งเข้าไปที่คุก และตนเองเป็นคนยากจน ไม่มีใครมาช่วย ทางผู้ใหญ่ก็จะไม่เชื่อคำอธิบายของตนเอง จึงไม่กล้าต่อสู้ นอกจากนี้ ผู้หญิงมีกำลังที่อ่อนกว่าผู้ชาย จึงไม่สามารถต่อต้านหรือเอาชนะผู้ชายได้ ไม่มีความสามารถปกป้องตัวเอง กลุ่มคนยากจนส่วนมากขาดความรู้ทางกฎหมาย ไม่รู้จักวิธีในการปกป้อง รักษาสิทธิของตนเอง

2.2.2 ปัญหาการฆ่าคนตาย นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืน ได้กล่าวถึงโพรยไปช่วยกำไลเรียกค่าบริการทางเพศจากลูกค้า สุดท้ายโดนลูกค้าฆ่าตาย และคนที่ฆ่าโพรยตายก็หนีไป ดังตัวอย่าง

“มาเก็บตังค์อีกสองร้อย” กำไลพูด
 ชายคนนั้นหัวเราะลั่น “เฮ้ยให้ไปแล้วนี่หว่า”
 “ไม่ครบเลย”
 “พอแล้ว ให้ก็บุญโง่แล้ว” คนเดิมตวาด เสียงคนในห้องถาม
 วุ่นวาย
 “ธรรมดาชั่วคราวครึ่งละร้อย นี่สาม” โพรยพูดอย่างสุภาพ....
 เขาจะปิดประตู โพรยดึงกลับไว้
 “เดี๋ยวครับ ฟังผมก่อน” โพรยพูด จับลูกบิดเอาไว้แน่น
 “พูดไปมากความโวย แม่่ง”
 “เฮ้ย ออย่า” เสียงใครคนหนึ่งในห้องดังลั่น
 ยังไม่ทันสิ้นเสียงห้าม ร่างอันสูงโง้งของโพรยพะเยือก..... วัตถุ
 มีคมสีดำไหวๆอยู่ตามหน้าอกของโพรยแล้วหายวับไป
 “ไปกันไวย กูแทงไอ้แมงดาตัวนี้ซั๊กแล้ว”
 ชายในกางเกงเงินเสื้อยืดดอกกลมสามคนกระโดดข้ามร่างของ
 โพรยวิ่งหายไป....

(หลังเที่ยงคืน 2533 : 172)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นปัญหาอาชญากรรมฆ่าคนตายในสังคม ซึ่งเกิดขึ้นอย่างกระตั้นหัน ผู้ที่ถูกฆ่าไม่มีโอกาสปกป้องตัวเอง และยังไม่รู้ว่าตนเองจะโดนฆ่าตาย เป็นคดีที่เกิดขึ้นเนื่องจากการพูดคุยกันที่ไม่ถูกใจอีกฝ่ายหนึ่งเกิดขึ้นโดยอารมณ์ความรู้ที่ไม่โหของอีกฝ่ายหนึ่งในสถานการณ์ช่วงนั้น เห็นได้จากฉากที่โพรยไปช่วยกำไลขอค่าบริการทางเพศจากลูกค้า ทำให้ลูกค้าโกรธและใช้มีดแทงโพรยตาย แต่ฝ่ายที่ฆ่าคนตายไม่ได้นึกถึงความผิดของตนเอง ไม่ยอมจำนน และหนีออกไป เป็นคนที่โหดร้าย ไม่รู้จักควบคุมอารมณ์ของตนเอง ทำร้ายคนอื่น ส่วนคนที่ถูกฆ่าตายนั่นเป็นคนยากจน ให้ความสำคัญกับเงินมาก ไม่ได้นึกถึงอันตรายที่แฝงไว้อยู่ข้างหลังของเงินนั้น

2.2.3 ปัญหาค้าประเวณี นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืน ได้กล่าวถึงตำรวจแอบรออยู่ที่โรงแรม เพื่อจับผู้หญิงที่ทำการค้าขายบริการทางเพศ และได้จับผู้หญิงเป็นจำนวนร้อยกว่าคน ดังตัวอย่าง

ผู้ชายแต่งตัวรัดกุมสองคนยืนอยู่คนละข้างของประตูโรงแรม
เดินเข้ามาคว้าข้อมือกำไลกับจิมกำไลสะบัดรุนแรง หล่อนพูดซุ่ม ๆ

“ลวนลามกันหรือนี่”

ชายคนที่กุมมือหล่อนพูดเบา ๆ ยิ้มที่มุมปาก

“ไปโรงพัก”

“ถูกจับแล้ว” จิมพูด

กำไลใจหายวาบ หน้าซีดปากกระดาศ ต่อไปนี้หล่อนจะทำ

อย่างไร

จิมขึ้นไปนั่งบนรถกระบะสีตองอ่อนร่วมกับผู้หญิงอีกสิบกว่า

คน หล่อนไม่สะทกสะท้านอะไรเลย

“ขึ้นมาเธอ แอม”

“ข้อหาอะไรละ หล่อนถาม”

“ไอ้ ขึ้นมาเถอะน่า”

ชายคนที่กุมมือกำไลพูด เตรี่ดเตร่ตามถนนเพื่อติดต่อ

ค้าประเวณี

(หลังเที่ยงคืน 2533 : 154-155)

จากตัวอย่างสะท้อนให้เห็นปัญหาอาชญากรรมการค้าประเวณีในสังคมไทย ซึ่งเป็นปัญหาที่ไม่เคยหายจากสังคม แม้ว่าทางราชการมีการจับกุมคนที่ค้าขายประเวณี แต่ปัญหานี้ยังมีอยู่ในสังคมไทยจนถึงทุกวันนี้ ผู้ที่ค้าขายประเวณี หรือผู้หญิงที่ขายบริการส่วนใหญ่เป็นคนยากจน ไม่ได้ได้รับการศึกษา ไม่ได้ได้รับความอบอุ่นหรือความรักจากคนในบ้าน จึงคิดที่จะไปขายบริการทางเพศ เพื่อให้ได้เงินมาก สามารถดำรงชีวิตอย่างสบาย จึงไปทำงานที่ผิดกฎหมาย สุดท้ายถูกจับกุม เห็นได้จากฉากที่ตำรวจป้อมตัวอยู่ที่โรงแรมจนจับกำไลและเพื่อนค้าประเวณีอีกหลายคนจนสำเร็จ การแก้ปัญหาอาชญากรรมด้วยอำนาจของกฎหมายหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนั้น จะทำให้ได้ผลในการแก้ปัญหา เพราะเรื่องการปรับหรือการลงโทษด้วยหน่วยงานของรัฐนั้นเป็นสิ่งที่คนในสังคมทุกคนรับรู้และยอมรับ

สรุปได้ว่า ปัญหาอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ที่สะท้อนในนวนิยายเรื่องหลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตรมีปัญหาค่าประเวณี ปัญหาการฆ่าคนตายและปัญหาการค้าประเวณี ปัญหาเหล่านี้จะส่งผลเสียต่อสังคม เนื่องจากคนชายขอบส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ขาดการศึกษา ขาดความรู้ทางกฎหมาย จึงมักกระทำการที่ผิด หรือถูกคนอื่นทำผิดแต่ไม่มีทางที่ไปต่อสู้ ไปปกป้องสิทธิของตนเอง ทำให้เห็นปัญหาของกลุ่มคนชายขอบ ซึ่งควรได้รับความสำคัญจากทางราชการ และคนในสังคมใหญ่ก็ควรให้ความสนใจกับกลุ่มคนชายขอบ ช่วยแก้ปัญหาของคนชายขอบ ถือว่าเป็นการช่วยเหลือกัน สร้างความสงบสุขให้กับสังคมด้วย

การอภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ภาพสะท้อนกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ในนวนิยายไทย ผลการวิจัยพบว่า วรรณกรรมนำเสนอภาพสะท้อนด้านชีวิตความเป็นอยู่และภาพสะท้อนปัญหาของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ทำให้เห็น ที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การประกอบอาชีพ ปัญหาครอบครัว และปัญหาอาชญากรรมของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคม ดังที่ตรีศิลป์ บุญขจร (2547:4) ได้กล่าวไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสังคมเป็นเรื่องที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ทั้งนี้เพราะนักเขียนคนเดียวเปรียบเหมือนคนสามคน คือเป็นนักประพันธ์ทำหน้าที่สร้างงานให้ผู้อ่าน เป็นหน่วยหนึ่งของคนในยุคสมัยของตน ย่อมต้องใส่ใจในชีวิตตนและชีวิตผู้อื่น และเป็นพลเมืองของสังคม ย่อมต้องใส่ใจในเหตุการณ์บ้านเมือง และใช้งานประพันธ์ของตนถ่ายทอดความใส่ใจทางสังคมออกมา นวนิยายเรื่อง หลังเที่ยงคืนของจำลอง ฝั่งชลจิตรสะท้อนภาพสังคมของกลุ่มคนชายขอบ ทำให้ผู้อ่านมองเห็นชีวิตความเป็นอยู่และปัญหาของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” และยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรขวัญ ทองเถาว์ (2554) เรื่องภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน พบว่า ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน 3 บริบท คือคนชายขอบในบริบทภูมิศาสตร์ และชาติพันธุ์ คนชายขอบในบริบทเศรษฐกิจ และคนชายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรมคนชายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ เด็กกำพร้า คือเด็กที่พ่อแม่ทอดทิ้ง ขาดความรักความอบอุ่นและคนในสังคมใช้เป็นวัตถุแห่งการสังเคราะห์ เด็กพิการ คือบุคคลที่น่าสงสาร ด้อยความสามารถและเป็นคนมีกรรม คนไทยมุสลิม คือกลุ่มคนที่มีความแตกต่างจากคนไทยพุทธทั้งวิถีชีวิต เชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม และงานวิจัยของ YU KANYING (2562) เรื่อง ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ฝั่งชลจิตร พบว่า สังคมไทยมีปัญหาครอบครัวไทย ปัญหาความยากจน ปัญหาด้านอาชญากรรม มีการล่วงละเมิดทางเพศ และปัญหาการทำร้ายร่างกาย ด้านแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมไทยพบว่า มีแนวทางการแก้ไขปัญหาความยากจน แนวทางการแก้ไขปัญหาอาชญากรรม

ยังสอดคล้องกับแนวคิดคุณค่าของนวนิยาย ดังที่วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2541,น.197) กล่าวว่า วรรณกรรมประเภทนวนิยายสะท้อนภาพของสังคม คือเรื่องราวของกลุ่มคนที่อยู่รวมกันภายใต้ระบบวัฒนธรรมเดียวกัน และสิ่งที่ผู้อ่านได้มองเห็นในนวนิยายเป็นสภาพย่อยสังคมที่นักเขียนอยู่ร่วมจริง วรรณกรรมเกิดจากนักเขียนที่เป็นสมาชิกสำคัญในสังคม

ภาพสะท้อนคนชายขอบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าวรรณกรรมสามารถสะท้อนภาพของกลุ่มคนชายขอบเป็นอย่างไร นวนิยายเรื่องหลังเที่ยงคืนจึงเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่าต่อสังคม ได้ทำหน้าที่สะท้อนภาพคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ทำให้ผู้อ่านได้มองเห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่ แนวคิดการใช้ชีวิต และปัญหาของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” รวมทั้งได้ตระหนักถึงความแตกต่างหลากหลายของผู้คนในสังคม เกิดความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจคนชายขอบ จนทำให้วรรณกรรมมีบทบาทและคุณค่าต่อสังคมอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

- 1) ควรศึกษาภาพสะท้อนคนชายขอบกลุ่มอื่นในวรรณกรรมไทย
- 2) ควรศึกษาภาพคนชายขอบจากวรรณกรรมที่เขียนโดยนักเขียนเป็นคนชายขอบ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

วรรณกรรมนำเสนอภาพสะท้อนด้านชีวิตความเป็นอยู่และภาพสะท้อนปัญหาของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม” ได้แก่ สภาพการใช้ชีวิต แนวคิดการใช้ชีวิตและปัญหาของกลุ่มคนชายขอบ “ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม”

เอกสารอ้างอิง

- จำลอง ผึ้งชลจิตร. (2533). *หลังเที่ยงคืน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ธรรมสาร.
- ชัยเนตร ชนาคคุณ. (2555). *ตัวละครชายขอบในวรรณกรรมซีไรต์* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ชาคริต แก้วทันคำ. (2561). ภาพสะท้อนความเป็นอื่นของคนชายขอบในรวมเรื่องสั้น “บังไพรแห่งضبจำปาและเรื่องอื่น ๆ”. *วารสารวิจิตรวรรณสาร*. 2 (1) 111-128.
- ตรีศิลป์ บุญขจร. (2547). *นวนิยายกับสังคมไทย (2475-2500)*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร :จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภัทรขวัญ ทองเถาว์. (2554). *ภาพคนชายขอบในวรรณกรรมเยาวชน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพมหานคร.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2541). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 5) . กรุงเทพมหานคร : ธรรมชาติ.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2550). *คนชายขอบ*. ค้นคืนจาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=คนชายขอบ-๒๓-ธันวาคม-๒๕๕๐>
- สุรียา สมุทคุปดี, และพัฒนา กิตติอาษา. (2542). *มานุษยวิทยากับโลกาภิวัตน์: รวมบทความ*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- YU KANYING. (2562). *ภาพสะท้อนสังคมไทยในรวมเรื่องสั้นที่ได้รับรางวัลของจำลอง ผึ้งชลจิตร* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, สมุทรปราการ.